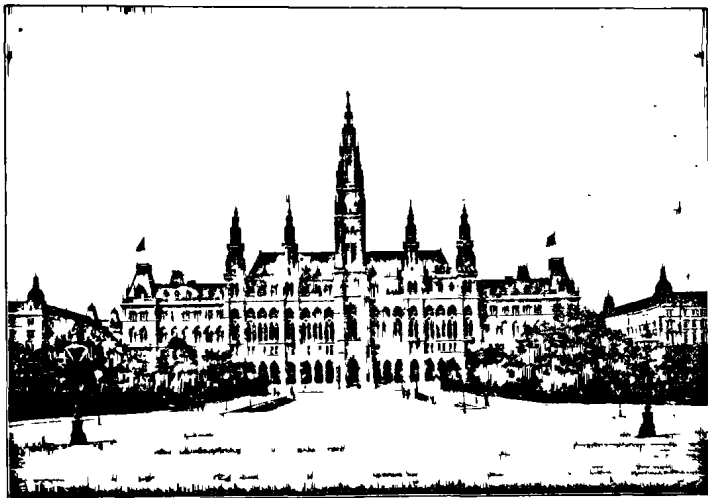

ՄԱՐԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՐԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐԱՅԻՆ ԵՐԱՅԻՆ

1. Հայերէն Նոր Թերթեր. — 2. «Փամանակ» — ամսագիր: — 3. «Փարոս», վերստին կը հրատարակուի: — 4. «Բանասէր», ամսաթերթի պիտի վերածուի: — 5. Մանարանը Գամառ-Մաթթայի եւ Գ. Հանջանցի: — 6. Ցոմաշէկ յանկարծամահ: — 7. Արմատական քառերու քառարան: — 8. Նկարազարդ ձեռագիր Անտարան մը: — 9. Նուիրատուութիւնը եւ քարերարութիւնը: — 10. Մխիթարանց երկնքիւրդամակը Կիարոսի Ս. Մակար վանքին մէջ: — 11. Մխիթարի ըլլումը: — 12. Գծք. Յովսէփ Թէոդորոսեան Լեռնայի Նորընտիր հայ Արքեպիսկոպոս: — 13. Սուտակ եւ քանդակու երազատես մը: — 14. Գանձագիր Որդա-

վեհ գաղափարի ձայնին ունին մատուցանելու, — որ տարիներէ ի վեր փայտաշատ եւ անով պարծեցած անունը՝ միայն եւ միայն երայրական միութեան սիրոյն համար, գիշարական արիւթեամբ թողլու պատրաստ են — իրարու օժիւրը կը բռնեն, զրական հրապարակի անձնական գծում հայերէնը մաքրելու թափաքաբեմն հանդիսացնելով, որ անհերքելի է: Զատագովութիւնն ալ միշտ պատրաստ ունին: «Ժողովուրդը քէ՛ն էր» — զրութիւնները կը սիրէ, սիրով կը կարգայ, եղբր, բայց հանդիսատես եղանք թէ ժողովուրդն ինչպիսի խեղճ շայեցաւ ինքնամանակ համարուած կամ վերադարձած անհատի մ'անձնական զայրացած կրիչը յազուրդ տալու համար հրապարակ հանած (խարազն) պարտաւթերթին (pamphlet): Մենք

Հայաքապետութեան շէնքը:

սիրաց ընկ. Հայոց ի Գալիթէ: — 15. Բառաստեղծութիւն թէ քառապետութիւն:

Օգտակար գիտելիքներ:

1. Հայերէն Նոր Թերթեր: — «Աշտ Խոտ», — Հեռու մեր հայերէնքէն, հեռու Մայր Հայրենիքէն կոյ լայն ապարեղ մը, ազատ, անկաշխադ վայր մը՝ Նոր-Բարեւն անուն, ուր կը դիմեն ու կը համախմբուին հասարակօրէն իրենց լայն միտքը կուպարտարելու ստիպուի շուրջ մեր հայրենասէր կարողի գրիչներէն շատերը, զբոլով իրենց հայրենակիցներուն օգնելու գիտամբ, զանազան լուսաւորելու նախանձնիկ ու գովելի լաւ ձեռնարկովը: Բայց ափսոս որ այն կարողի գրիչներն իրենց կարող գրիչը շուրջ կը գործածեն. Քանայով իրարու գրիչը փռել, սերմանելով հեռ. եւ նախանձ, սիրելով առեկովութիւն եւ երկպառակութիւն: Մեր գոյութեան կուռ խնդրոյն ժամանակը՝ փոխանակ «Եղբայր եմք մեք» հանջերդոններու

ուրախ ենք, որ այն պարտաւթերթին ամբարեւել վառօք մէկ պայթումով շքացաւ ապանեցաւ, բայց միւս կողմանէ ալ կը ցախիք, որ այլը՝ ինքն իրեն յօդա ցնացած պարսաւ մը բանի տեղ կը դնեն՝ թուղթ եւ ժամանակ վատնելով: — Նորերու Նոր Թերթ մըն ալ ընդունեցանք Պարիսէն Աշտ Խոտ՝ անուամբ: «Աշտ Խոտ»-ը ծաղիկ-ձաղիկ թերթ մըն է, բայց թողունք, որ «Աշտ Խոտ»-ն ինքնին իւր ուղղութիւնն եւ նպատակը պարզէ: «Մենք մենէ չենք ծածկեր ընաւ. ազատ խօսքը ազատօրէն ըսելու դժուարութիւնները: Բայց մեր անկարելիութեանը հաճելի է այս գործին ձեռք զարնել, ու մեր ծիծաղը կամ զայրոյթը լսելի

1. Աշտ Խոտի բաժանորդագիրը՝ որը ժամանակափոխի մը մէջ չէ սահմանափակուած, այլ Թուոյ փոյ է. 12 Թուոյ բաժնեգիրն է 5 ֆր. 1 Թուոյ կ'արեւ 50 սանտիմ (անիլ): Հասցեն՝ M. Perrier pour «AZAD KHOSK» 4, rue des Guillemites Paris.

ընել՝ վախճալ իրականություններու, ախար զընդարարութիւններու, լըրբ լաւութիւններու ու ընդարայեցնող ապուշ հասանութիւններու մէջ տեղ։ Յաւանութիւնը չունիք անպատճառ բան մը չինելու։ Փրկիչ չմիւր մը պատճառ մնել, այդ պարագանքն չունիք այստեղ։ Գործիքն նայեցէք։ Ճշմարտութեան ալ խառնութ քացան չինք, ու ըսաւ որ մը մեր բերելն պիտի չլսէք թէ մնել գտաւ ուրիշ լոյժ պիտի չլսանէք անկախ։ Բայց մնէք մեր գահացումը պիտի փնտռենք ծագելով կամ ձաղկելով, մեր օրան արամագրութեան համաժողով, կեղծ փրկիչներ, Սուսան ճարարապետները, գողցուած համբաններ, անշարժ պաշտօնները, հայաւաղ խաղափառները, անկեղծութեան ազարագրները, Տայրենաթիւրութեան ձեռնածուները, ու, կ'աւելցնենք, "այլովքն հանգերձ", որպէս զի մկուռ խաթըր շնայ։ Այնիս երեւոյթ մը, բարի գործ մը, իրական արժանիք մը մեզ սակայն անտարբեր չեն թողար։ Եթէ էտանց հանգիստ միւսթարութիւնը ունենանք մեր ճամբան վրայ, որտալից համակարգի բարեւ մը զիտի տանք", Պատասխանատու խմբ. Գ. Ե. Օսեանի մը ձգուած ու բեղուն գրէնք մնէք ուրիշ ազատար բանիք կը սպասենք, եւ ոչ թէ օրան արամագրութեան համաժողով ծաղիւն ու ձաղկել..., որ թշնամ յարեցանք եւ երկպառակութիւն ձեռքէ զա՞մ ուրիշ արդիւնք յառաւ չի կրնար բերել այժման գրիչը մէջ։ "Ազատ խաթ, ինչ ապտօրէն ամենուն երեսուն վեր զուգրէն եւ... քննադատեն այդ պարագանքն, "Ազատ խաթըն" քաղութիւնն է, բայց քիչ մը — ջուրիւն..."

2. "Ժամանակ" — Ժամանակ — Վերջապետ ամիսը յառաւ ծանուցանելով ծանուցուած "Ժամանակի առաջին թիւը լոյս տեսաւ, որտեղ ժամանակէն 15 օր վերջը։ Անտեղ բռն թէ "Ժամանակի" անդրանիկ համարը՝ "Հանգէ" իսկ կոչին վրայ լայնի մ'անգամ հրատարակուած ծրագրին համաձայն է։ Ամադրին տարբերաւ շտեմարանը՝ "Նոր Հանգիսի գոյութեան իրականը" բանալով կը բացուի մեր առջիւր, յորում կը պարզուի նոր թերթին ուղղութիւնը՝ որ է Վերագոյնիւն, գէորգոյնիս եւ Բերդապետ։ Սրտագրան պատմաւածք մէն է Վ. Փափաղեանի "Նշիկն ձայնը" ամիսիկը, տարբարաւ Մկոն եւ Այոն, որ "Ժամանակի" առաջին ակն, առաջին խաթն է։ Խմբագրին կ'ան նպատակն է աւելի եւրոպական երեւելի հանձնարներու երկերը՝ մայրենի լեզուաւ մատչելի ընել Հայուն ընդունակ մտայն, "որ հայ ազգը ինչպէս եւ քիւրդներն ամանակից լինի եւրոպական մտաւոր շարժման, որ նա սիրէ իր մայրենի լեզուն իրեն միակ բնական ճշմարտիս եւ ուժեղ գործիք գիտութիւն եւ քաղաքակրթութիւն ինչ ինչը ընդունել" (էջ 4)։ Ուստի եւ Հայուն մշակուելի ընդունակ մտայն ինչի՞նչ հայութեան համար, խմբագրութիւնը կը հրաւիրէ ֆրանսայէ գոյար գտնուող հայ գրագետներն եւ ուսանողները, որ "ընտիր հեղինակներ թարգմանութիւններով նպաստեն "Ժամանակի", Թարգմանութեանց միջին ուղղութիւն եւ Այոյուն Մայկով ուսու բանաստեղծին "Գլխիմանի ժողովը", ինչի արժանի ընթերցանութեան։ Մա-

տմը Տփլիսի իրական կենսիք քաղուած "Արտապետը" գեւ. շարունակելի, Գ. Պաշտանցի յոր՝ նախն մասերն են տալիք, սիրով կը կարգադրուի։ Կեցածանուն ԱՏրիման Մասալ վերադարձի տակ, իւր անուան արժանի վիճած մ'արտագրան է։ Այս "Նոր-Գարի", հրոսկան հակաութեամբ լեցուած, ու կուսակցական ուղով ազգորան երախտայ երախտագրոյր, այս "Ճշմարտութեան եւ գիտութեան" քաղաք հակառակը՝ լրջական յանգրծութեամբ համարակաւ է իւր — չինք գիտեր ինչով — միտերեւալ գաւն մաղըր Մեծին Սերաստացւոյ վրայ թափել, հայհայական վերաւորիչ խաղեր Մեծին Միթիարայ անրին հասցնել ուղղել մնէք հաղիւ մեր արդար ցտունը կը զոգրէք այսպիսի ապերապէ կրեւկուրներու հանգէպ։ Այս սիւնակները չընխառնելու եւ մեր ընթերցողներուն լեղիւքները չվերադարձու համար՝ խաղեր յառաւ չինք բերեր, որպէս զի ընդգրծմանութեամբ ԱՏրմանի՝ երկրորդ Մեւա թուպը հասցնել ինչ կուսական ժամըր սրբեւն, գիտնալով որ — եղիւր երկրորդած խաղին պէն — "Չոր ինչ խաւարին ԱՏրման գործէ(ր) — իմա գրէ իմա մէկ — չարէ(ր) եւ ինչ..."

3. "Փարոս" լըրոյն իւր կերպարանով — Հայ լրագրութեան մէջ առ հետեւեալ օրագրական բանաւնի կարգն անցած ծանուցումը՝ "Ինչ ինչ պատճառներու համար ծանուցիլ գէ կամ ուսայի՞ (ցտուն) կը զադրեցնենք մեր թերթը... յայտարար նշան դարեն է թերթի մ'անպատ գաւարման։ Այն "առ ժամանակայն" պիտը է յիշու հակընդալ այլ եւս, վասն զի քիչ անգամ ուսան ենք այն ուսայի՞ն իրականաւալ։ Այս քիչ անգամներէն է "Փարոս" յառնել, որ "Ժամանակ մը զադրեցնել" բանաւնը՝ երեք տարւան ուղ զադարի մը նստեցուց գուն։ "Փարոս" նշանաբանը պիտի ըլլայ ուղիւն ուղիւն, անկեղծութիւնն է օրագրական։ շարաթն երեք անգամ։ Եւ պիտի "Մնայ այնպէս" ինչպէս որ էր առաջին չընտին, առանց մեծ յաւանաութիւններու պղտիկ լրագրի մը՝ որ սահմանուած է ապրիլ ժողովրդէն եւ ժողովրդին համար, կարենք թէ "Փարոս" երկարակեցութիւնն առթիւ համար — բաժանարարալ բաղմունալով — կը բոււն միայն Տիւրքն — խմբագրին ծանօթ անունը տալ — Ե. Այիլիսիւր։ Կը մաղկենք որ Փարոս, ոչ թէ միայն երկպառակութիւն թերթերու, այլ շատ մը... հայ լրագրիներու փարոսն ըլլայ։

4. "Բանասեր"՝ Ամսթիւնի դիտի վերջոյն — "Բանասեր" յարեւով ժողովրդական եւ գրական անանց գիմունքեր, կը իտասանայ յառաջիկայ տարեշնանին (1902 Յունուար) սեփեալ՝ հետեւեալ նոր ծրագրով հրատարակուել. Ա. "Բանասեր" նախ պիտի հրատարակէ ազգային մասալիմութեան վերաբերեալ խմբագրական տեսութիւններ։ Բ. Բանասերական յոգւածներ՝ ազգային պատմութեան եւ մասնաւորաւ լրագրական վերաբերեալ։ Գ. Օտարագրի նշանաւոր հանձնար-

1 "Բանասեր" հասցն է՝ Basmadjian — 112, Bd. Rochechouart, Paris.

ներու գրուածոց թարգմանութիւններ. Գ. Հայ աշխարհադարական եւ ազգագրական յօդուածներ. Ե. Նոր հրատարակուած դրբերու վրայ քննադատական տեղեկութիւններ. Զ. Լեզուաբանական եւ ասուլարանական յօդուածներ. Է. Ազգային լրագրութեան մէջ տեսնուած կարեւոր յօդուածներու վրայ գիտողութիւններ. Ը. Գիտական նորութիւններ: Մասնաւոր կերպով կը յայտարարենք մեր ընթերցողաց որ Յունուարին սկսեալ «Բանասեր» վերլոյնչեալ ծրարով ԱՄՍԱԹԵՐԻԹԻ պիտի վերածուի, իւրաքանչիւր անգամ տալով 32 էջ. Եւ՝ ինչպէս որ կանխա խոստացուեր էր, «Բանասերին», ինչ ինչ յօդուածները պատկերազարդ պիտի հրատարակուին:

Թերթին գինն առ այսժ ւոյճի կը ծնայ, այսինքն՝ տարեկան 15 ֆր. — 6 աւրեր. բոլորք եթէ բաժանորդներու բազմութիւնն զնմի, խախտուէ՛ պիտ տեսն 10 ֆրանքի ինչոնեւ կը խոստացուի: —

Ե. Մանգրանի Գառնա-Քոնիդայի եւ Գ. Զանչեանի: — Անմահն Գառնա Բաթիկայ բանաստեղծին մահուան իննամեակ տարեկանն է, որ մեր առաւելայ երեսփառեալ ու գիտնաբեւ գիտացող ազգայիններն ոգևորած է, այլ եւս չստանալու Մեծ բանաստեղծին արձանին կանգնուած, Նոր Կաթիլեանի Ս. Սաշ վանքին մէջ: Տաշուած սեւ հասալքաբէր աստիճաններուն վրայ չշղիււած ծաղկներով զարդարուած կաթիլ լքբերողէ պատուանդանին վրայ կը հանդիս բանաստեղծին կիսարձանը: Պարզ ու շքեղ եւ միանգամայն յաշուրած ծաղիկը՝ տաղանդաւոր Ա. Տեր-Մարտիկան երեսփառար քանդակարարին է, որ «լու ապաւորութիւն է թողնուած, կրեւ Պ. Գ. Զաւակեան» («Մշակ», Թ. 186) մանաւաղ զեղեցիկ է բանաստեղծին խոր հայեացքը, որ կարծեմ թափանցում է ձեր արտի մէջ: — Որչոյն Հոր՝ բարեբար Զանչեանցի մահուան տարեգործը՝ որ գեւ հազիւ բարեբաւ, ամբողջ առատահայ հասարակութեան ամեն անկիւն ոգևորութեամբ հոգեհանգիստներով ունենեցաւ. ասկայն երախտաբէւ արտերն ասով չբաւականացան միայն, այսժ եւս կ'ուզեն անմահ կիթող մը, յուշարար մահարձանի կանգնել, որուն խորհրդաւոր նախագիծը՝ ի Հռոմ քանդակարտութեան ուսանող Մ. Միլերայեանց պատրաստել է, եւ զայ տարի մահարձանին 10—11 մետր մեծութիւն ունեցող կողապարն հետք կաւկաս պիտի տանի, յարգին ածելու համար: Խորհրդաւոր մահարձանին նախագիծին այսպէս յայտնուած է (Համ. Լարման, Թ. 343)՝ «մշտեղձ՝ Որբասեր-Բարեբարին կիսանդին պիտի գրուէ, որուն վերեւն իր ազնի անոր ծաղկեպնով մը կը մտադրանէ: Ի նշան երախտաբանութեան. իսկ վարը՝ առիւծ մը, որ պիտի հասկցնէ: Թէ հայ զբաղանդութիւնը՝ զօրեղ առիւծ մը պիտի գառնայ, հայ ազգն ու իր պատմութիւնն՝ «ամբար» պաշտպանելու համար: Այլ անկեան մէջ իսկ մը որբ, ձեռքերն վառած մոմ բռնած, որոնք իրենց բարեբար զօր գերեզմանը կ'այցնէն: Չափ անկեան մէջ պիտի պատկերանայ Զանչեանցի տաղանդը քնայ մէջ: — Քանի որ մեր խաւքն որբասեր Զանչեանցին վրայ է՝ աւելցնենք միանգամայն վերլոյնչեալ թերթին հոսա լրագրէ մը յաւալ բերած մէկ լուրն ալ, թէ Զանչեանցի՝ թերթի հոս մէջ գրուած քանդակա շխատարարութիւններն անտար-ներու մէջ պիտի ամփոփուին: Իսկ «Ներայրական օգնութեան» երկրորդ ապագրութիւնը՝ մտերմ պիտի հրատարակուի. նաեւ Զանչեանցի անտար-պիտի հիմնուի գրադարան-ընթերցարան մըն ալ:

6. Յոսիֆ յակոբձաւան: — Քաղքին փիլիսոփայական կամաքին աշխարհագրական մտահանդիւղին Ուսուցչական Գր. Վիճելը՝ Յոսիֆէ, որ Հնդկիսի ընթերցողաց ծանօթ է շնորհիւ իւր Հայաստանի վրայ գրած այլեւայլ գրութիւններով (ա. ի մանաւորի «Պատմական աղեկիւթութիւնը Սանդի վրայ», Հանդ. 1896, Թ. 1—10 եւ ապա Աղբ. Մոսկուայի հրատարակչութիւն. 9ին յանկարծամահ եղաւ իւր բնակարանին մէջ. Ուսուցչական Գր. Կիւրայ թէ երկայն տեսնէ ի վեր թորեալմէ կարանկաւ էր: 1841ին Օլմից Զնած եւ Գրգոր համալարանն ուսուցիչ տեսն էր, ուր առաջին անգամ Ուսուցչի պաշտօնը վարեց, եւ յամին 1885 Վիեննայի համալարանին առաջին աշխարհագրական բաժնին պաշտօնական ուսուցիչը կարգուեցաւ. այս պաշտօնը՝ ցմահ վարեց: Ուրիշ թուով զեղարձակ աղեկիւթութիւն տալ կը խոստանայր Ուսուցչական վարձողը վրայ, ի մանաւորի Հայոցս վերաբերեալ գրութիւններուն:

7. Ներսիսէ Բառեան Բառեան: — Երկրատարար տաղանդաւոր լեզուաբանն Պ. Հրաչեայ Աճառեան, որ իւր «Հայերէն բնախոյն եւ կրկնաւոր բառերը» (ա. «Հանդէս» 1899, էջ 202—207 եւ 232—236)՝ «քննութիւն Աւստրիայի եւ Ղարթթոն բարբառներուն» «Մանկական բարբառ» եւն լեզուաբանական բնախոր գործով ծանօթ է ուրախութեամբ կը լսենք, թէ յաշուած է վերջնական երկար ժամանակ ի վեր իւր ձեռնարկած գործը՝ «Արմատական բառերու բառարան», մեծ աշխատութեամբ ի դուրս հանել: Այս շատ կարեւոր եւ լեզուաբանական համար հետազոտական գործը՝ պիտի տպուի Նոր Կաթիլեանի բժիշկ Գր. Տիգրանեանցի կողմէն երկու հազար աւրերով: Հետազոտութեամբ եւ աննկանք շուտով լոյս տեսնելուն կը սպասենք:

8. Ներսիսէ Երեմիայի Աւետարան մը: Ղաւթիկայ Ս. Նիսուարորէ եկեղեցւոյ գանձարանին մէջ ձեռագիր նկարազարդ Աւետարան մը գտնուել է (կ'իմանանք Մանգրանի 89. Թուին), որ զեղազրութեան հրաշալիքով մը կրնայ նկատուի (եղբայր Աւետարանը 1223ին գրուած է Մամեստիոյ հայապաղ վանքին մէջ ի հայրապետութեան կոստանպետ, Գրեկ տուրքն է թովճ. անուամբ վարդապետ մը, իսկ գրիչն ու նկարիչը՝ Յովհ. Սարգիսաւ:

9. Ներսիսէ Երեմիայի Աւետարան մը: Ղաւթիկայ մէջ (Թ. 343) կը կարգանք. «Պարեն բնակող Սամուէլեան եղբայրներն իսկիւնտարի մէջ ունեցած իրենց տունը՝ 3—4 հազար սակի արծաղութեամբ ձոյն թաղին Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ նուիրել են, փափաք յայտնելով՝ որ այս տունն իւր վարժարան ծառայէ թաղին տղոց: — Ռուսահայ օրաթերթի երէն կը լսենք թէ հանգուցեալ

Գ. Թումանյանի որդիները 4000 ր. նուրբեր են Գեորգեան ճեմարանի, Տիւնգանոյ կառուցանանք նպատակաւ: — Նմանապէս Եւսէփայի մէջ մեռնող Սիմֆերոպոլցիք Սպենթիարով անուն հաւուստ հայ մը բերանացի իւր զուսաններուն կատարէ եւ Սիմֆերոպոլի հայ աղքատներուն ձրի բնակարաններ շինել: Որդիներն իրենց հօրը վերջին կամը կատարեն են. այն նպատակին 34 հազար (բաւ.) յառաջանելով: «Չանդեղուրէ գաւառին Նորաշէնի գիւղին մէջ գարոց մը շինել կու տայ իւր ծախքովը, Բազուցի հարուստներէն մին՝ Գ. Յէր-Մարգարեան, որ պիտի արժէ 20.000 ր., բաց սակէ Տ.-Մ. մինչեւ իր մահը արեւկան 1200 ր. յոռնն առած է առջ ալք գարոցին պէտքերուն համար» (Եւսէփ. Թ. 341): — Չգիւնիոյ աղք. Տիւնգանոյ 100ամեայ յարելին աւելի էր սեղանականը «Սուրհանդակէն» (Թ. 725) որ Յովհ. Էփ. Չաբերեան «Խանի» մը մէջ ունեցած իւր երկու սենեակը նուրբեր է նոյն Տիւնգանոցին, Նոյնիւս կարնեցի ընտանիք մը՝ մայր եւ զուստ, իրենց սեպհական մէկ առնել յարակից գետինով եւ 3 խանութով նուրբեր են նոյն Տիւնգանոցին, պայմանաւ՝ որ մինչեւ իրենց մահը՝ իրենք գտնեն զմարքէն ու հօգան ծախքը, իսկ մահահալն վերջէ՝ աղք. վարդաթիւնը: — Յոյն բարբար մը՝ Պաւլի Ստեփանովը, Պոլսոյ հայ աղքատներուն 400 ոսկի թողացեր է, կը գրեն մեր թիւրքահայ լրագրիները: — «Մանգուսէ Էփ. Ի» (Թ. 86) կը գրեն Պարսիկն. «Բարիկի մէջ նոր շինուելիք շալիկարան մասուսին գետինը հօսկ արեւն առնուեցաւ 400.000 ֆրանքի: Ար Թայ Տիւնգ մասարան Տիւնգարիկէն ու շինութիւնը, որուն համար Ռուսահայ Աղա Աղբէր. Մանթիւսֆ 30.000 ոսկի պիտի նստի: Սոյն փառապիք մասարան շինութեան ծախսը պիտի մասնակցին նաեւ հետեւեալ ծախսով բարեպաշտ աղագայիները, որք են. Ագամանչաֆօմ Պոլսեցի Աթմապօլին Էփ. Էփանան՝ որ 5000 ոսկի պիտի նստի: Բարիկանակ Պարսկահայ գահաթափառա Պ. Ներսէսեան... 3000 ոսկի: Պոլսեցի սոկերիչ Զորեան եղբար 2000 ոսկի: Իր եկեղեցիարարական գործերովը յայտնի՝ Պոլսեցի Ռափիկ Էփ. Մարկոսեան 1000 ոսկի: Իսկ Բարիկանակ մնացեալ հայ գաղութէն ալ կը յուսացուի 2000 ոսկիի մօտ գումար մը հաւաքել: Սոյն հանգանակեալ գումարով, ոչ միայն շալիկանակ գեղազկերտ մասուսու պիտի կառուցուին, այլ եւ յարակից գողաղ մ'ալ շինել տալու գաղափարը յղացած են կրթական եւ բարեկեր ազգայինը»:

10. Միխիլեանց երկնաշէնութիւնը կիւրառի Ս. Մ.-իւ Լուիսի Էլ. — կիւրառի Ս. Մակար վանքին մէջ Միխիլ. երկրորդեան յորելինն որը կատարուած ամենամիութիւնը՝ «Ակնաստե» անն «Արմենիա» այս տարւան Ա. Թեովնի կը ստորագրէր այսպէս. «Իր Տիւնգարիկէնէն ի վեր, Ս. Մակարի վանքը թերեւս առաջին անգամ ըլլալով հանդիսաւոր եղաւ այնչափ խաղաղակառութեան, որպիսի որ կը տիրէր Սպառ. 8 կիւրակի որ Միխիլ. երկհարկարամեակին աւելին: Կ. Եւսէփ. Թ. 86»:

11. Եւսէփ. Թ. 86: — Նախորդ յոգաւորիկին շարունակութիւնն է յարգու ալ՝ «Կարգացոյցին համեմատ ժամն 51/2-ը — Թափուր վանքն զուր եղաւ ու երգերով ուղղութեամբ գեղի հանդիպակաց բլուրը, որ Ե վայրկեանի ծամբայ հետեւ է գտնել ու ձորակով մը կը բաժնուի անկէ: Բլուրը շատ հաճելի գիւղը ունի ու լայնարակ տեսարանի վայր կ'իջնէ: Հնո նորահաս մայրիներու մօտը, աշակերտներուն ձեռքով կանգնուած էր քարակոյտ մը, 2 մար բարձրու-

գահիճին սիւնեակները զարգարուած էին մրտենայ, ձիթեհիկ եւ շինեայ ստեղծով: «Միխիլար Արքայ, բառեր կանանց տերեւներով յորեւած էին արապերն գրան կամարին վրայ. նոյնպէս՝ գարապսին ճակատն եւ գահիճին երկայնութեան վրայ կը կարողացուէին Միխիլար անունները առաջինը՝ կապուած հարիւր հոտ կանանց թաւրինըներով եւ երկրորդը՝ գահիճիւրդի ճիւղերով, ամեն մէկ տառ մէկ մարի շափ բարձրութեամբ: Հանգեալ սկսաւ իրկուստ ժամը էին եւ մասնաւոր կարագոյցին համեմատ շարունակութեամբ մինչեւ 9/12, Նախ կատարուեցաւ ժամերգութիւն մը՝ հանգեալ տեան շարականներով եւ մաղթանքներով: Մասնաւոր՝ աշակերտներն եւ ուրիշ վանարանները, այս եւ կին, մեծ եւ փոքր, մրտենայ ճիւղեր բռնած՝ թափուր կապուցին եւ՝ «Երկինք որ այսօր նոր արեւ ծագեցուցեր» երգով յառաջացան եւ շարական սանդուխէ մը բարձրացան վանքին հարաւային կողմի կամարակող սենեակին տանիքը. որուն վրայ, հիւսիս փլուզած խաղի մը մէջ, մնացած էր Միխիլար... Ստորագրու. ու խորհրդաւոր պատկեր մը կը ներկայացնէր այս անշուք տանիքը: Սաղարթէ կամարներ եւ գտակ մը, որուն մէջ կը գետեղուէր Արքայի պատկերը: Վերէն արծաթի ամպերը կը մտնեցնէին արեւուն ճառագայլները. ետեւէն կը բարձրանար լեռնային կիսաբլուրը, մայրիներու գաղաթափար բլուր ձեռնելով. առջեւէն կը ծառայէր հարիւրաւոր միւսներու համայնագաւակներ մը, իր մէջ պարսկական Միխիլարականի կապուց շէնքն եւ Ցաւարի սեւ տարերը: Ամեն ոք նստարանի վրայ տեղադրուած՝ պահ՝ Երկրիւրաւութեամբ կը գիտէր երգիքին հոգեւն ու խորներ, որոնք կարծես նուրբական երանք գեղեցած էին այսօր: — Երգէնէն եւ լուսնակի ընկերակցութեամբ երգուած «Տեր զորութեանց մաղթանքէն վերջ ոտքի ելաւ որսանցի տեսուչը, Պր. Բերդեան, եւ խոսեցաւ որուն հանդիսին վրայ: ... Թաւելէ յետոյ Միխիլարեանց անգին ծառայութիւնները՝ մասնաւոր ըրաւ անոնց յաջողութեան դիտաւոր պայմաններուն, յարատեւ աշխատութեան եւ խիտ կարգապահութեան, ու վերջացուց խօսքը՝ օրհնելով Միխիլարի յիշատակը: Ուրբանոցի ուսանողներն որ խորապէս յուզուած ու հմայուած մտիկ կ'ընէին՝ հիմա սկսաւ ծափահարութիւններով գոչել, «Կեցցէ Միխիլար, կեցցէ՛ն Միխիլարեանք, ու լիսնից երգեցին Միխիլարի անունն պարսկական ձեռք մը: ... Ուրիշ երգէին եւ գրաւոր ձառեր ետք՝ բլուր ներկաները Միխիլարայ յիշատակին՝ «Կեցցէ՛ն երգեցին ձեռքով հրաժեշտ ունին երգիքին ու վար իջան սանդուխէն»:

11. «Միխիլար Էլար» — Նախորդ յոգաւորիկին շարունակութիւնն է յարգու ալ՝ «Կարգացոյցին համեմատ ժամն 51/2-ը — Թափուր վանքն զուր եղաւ ու երգերով ուղղութեամբ գեղի հանդիպակաց բլուրը, որ Ե վայրկեանի ծամբայ հետեւ է գտնել ու ձորակով մը կը բաժնուի անկէ: Բլուրը շատ հաճելի գիւղը ունի ու լայնարակ տեսարանի վայր կ'իջնէ: Հնո նորահաս մայրիներու մօտը, աշակերտներուն ձեռքով կանգնուած էր քարակոյտ մը, 2 մար բարձրու-

Թեամբ եւ 6 մօտ շրջագծով, երբ Թափորը հան հասաւ՝ աշակերտներէն պատանեակ մը, Պ. Սարգիս Մեղիքեան, բարձրացաւ քարակոյտին վրայ ու ծառ եւ կորագլով յայտարարեց որ այս կոթողը կանգնուած է Միխիթար Աբրահամ յիշատակին, ու այս րոտն առէ վերջ պիտի կուտի **ՄՄԻԹԱՐԻ ԱԼՈՒՐԻ**։ Բարձրագոյն աշաղկներն ու ծափեր Թողացուցին օդը, ու նորէն երգեցուցաւ Միխիթարի երգը, որուն վերջին տան մէջ կ'ըսուէր.

Ուշոյն մէջ, Բւււր, Բն-Նեան Դաւոր,
Յէշտով Նաւառէ խնդրէ խաւաւ.
Նորձոյն առաւոր դանկ Գոնի Գոն
Կեցէ լուսաշող Մեծն Միխիթար։

Ի՞նչ ուրիշ ծառէ վերջ՝ Թափորը դարձաւ վանքը։ — Իրկուտան ճաշի ժամը հասած էր, Սեղանին վրայ զուարթ խառկցուածներէն վերջ կանգնեցաւ Պ. Սիմոն Անանեան եւ մի քանի բառով երաժաշտութիւն յայտնեց Միխիթար Աբրահամ եւ Միխիթարեաններուն, եւ յորդոք կարգի բեր զպրոցարկիցիներուն, որ այսօրուքն ուխտեն հետեւիլ Միխիթարայ չքանալ օրինակին... Զաշը շփեցանք՝ արդէն սկսած էին լուսափառութիւնը։ Միխիթարայ խաղին տեղը՝ վերայից իւրիցիին վրայ, լոյսերու առջեւ հաստատուած վերառառութիւն մը — «Միխիթար Աբրահայր» — կը փողփողէր զոյնգոյն, Բակին բարձր մասին վրայ՝ քարիւղով չաղուած դունգեր կ'արձակէին իրենց լոյսերը։ Իսկ հիմայ, բացառուել սկսաւ ճաղի վրայ զամբար մը, որուն տառաժնորդութեամբ ջահագնացութիւն մը կատարուեցաւ «Միխիթարի Բուրձն» եւ հին լայտեր մը կախուեցան ծառերու վրայէն։ Ժամն ինն էր, եւ հանդերձ վերջին մասը պիտի կատարուէր, այսինքն ջահագնացութիւն դէպի աւագանն որ կը գտնուէր վանքէն վար՝ Չ Վայրկեան հեռու, եւ որուն մէջ լուսցնուած է Միխիթար, ջերմ սաստկութիւնը մեղմացնելու յուսով, Հոգ ալ երգեցուցաւ Միխիթարի երգն ու կ'ընկուեցան այս տողերը.

«Ուշոյն, սառնալ մէջ լուսաշող,
Որ ընդունեցիր հէգը Սեղանի,
Հոնցորդ լուսաշող ինչո՞ք ալ քաղար,
Փայլէ լուսաշող Մեծն Միխիթար...»

Հանգիստը վաճառեց գտած էր եւ ժամը տասնին հնչեց ննջելու գանգալը։ Լաւութիւն տիրեց ամէն կողմ, բայց զիջերուան թանկ մթնութեան մէջ էր կը պլլարար փայլէր թանկ կանգնող, ու կը կարգացուէր «Միխիթար Աբրահայր, վերառառութիւնը, մինչ Միխիթարի Բուրձն լապտերը՝ այնպէս շող մը կ'արձակուէր, որ կարծեաւ նոր մայրակ մըն էր երկինք կամարին վրայ».

12. Գեր. Յովնէի Թեոփորոսեան Լիօնուոյն Նորձոյն հայ Արեւիկեացուն, Կարճափոր հայ արեւպիսկոսան Կալեցիոսի ժողովով քաղաքը 1864ին ծնած է։ Հայրը տարածած մեռնեցով, բարեպաշտ մայրը սուրբ պարզեց համարեցաւ իւր սիրելի դուստրին ոչ միայն սիրած կրօնական սկզբունքներով կրթելու, այլ նաեւ միտքը պարտուպատշաճ ուսմամբ հրահանգելու։ Ուսումնասէր եւ փոյթե-

աւագ պատանին դպրոցական եւ գիմնազիական ուսումնէնք աւարտելէն վերջ՝ Չեռնովից մայրաքաղաքը փոխադրուեցաւ, ուր իրաւաբանութիւն սկսաւ սորվիլ։ Առ ժամանակին մէջ իւր բնտանեաց ծանօթ բարեկամաց հետ, որպիսիք էին լուսահոգի իսահակեան արքեպիսկոպոսն եւ բարեյշտակ Միտուլիի հայ ժողովրդագիտն, սակայ կենակցութիւն ընելով՝ ներքին ազգամբ ծանցաւ իւր կուսակն եկեղեցական կենաց։ Մէկ ու կէս տարի իրաւաբանութիւն սորվելէն վերջէ Լեւոպոլսոյ կղերանոցը մտաւ, ուր աստուածաբանութեան օրոշակով ընթացքն հնարհապէս աւարտելով՝ իսահակեան արքեպիսկոպոսն 1887ին քահանայ մեռնադրուեցաւ։ Ասկէ վերջէ կը տեսնենք նորոգ մեռնադրուել Լեւոպոլսոյ թեմին զանազան տեղեր նախ իրրեւ օգնական, եւ ապա՝ իրրեւ ժողովրդագիտ, քահանայական պատմամեղ եռանդուն եւ օրինակելի դարձուցնելով թեմին հոգեպետութիւնը, այնպէս որ իսահակեան արքեպիսկոպոսն ժահուանէ վերջէ՝ ընտրութեան վաճառանաւ ժողովակն եպիսկոպոսարանի անգամը երեք առաջարկելի անձանց զԼուր՝ կացուցին զթեմագործուան։

Ամենայն համակրութեամբ կը շնորհաբերէր Լեւոպոլսոյ Հայոց թեմին, որուն արքեպիսկոպոսական աթոռն արժանաւոր անձ մը, այլ մը ըստ սրտին Առաւմտոյ պիտի ամբառնայ, իսկ նորբերով Աբրեպիսկոպոսին երկար ու երջանիկ օրեր եւ աստուածային օրհնութեանց լուսն կը մտնէինը։

13. Ստեփան Բաւառլիւս երաւորէն մը։ — Ծանօթ ծածկանուամբ Հայ-Հռոմէական օրոշման յորդանանգիրը պղտոր լըյ մէջ որտալու գիտամբ՝ «Ի քան անուրբ ահագին տեսեալ, անդի ջնորդներն իրականութիւն կեցողով՝ մոռացան զանազատներն եւ շարամիա զբարանութիւնները՝ «որդ զորոշակ րեւոյ մը կուշիով՝ իբրեւ ի հայտ (!!) ճշմարտութիւն (!!) հասարակութիւն կը շարժուին — անշուշտ... նպատակաւ մը — մտերը պղտորելու...» Պարոն, ինչ հոգեւ, ինչ խնդով եւ ինչ երեսով յերկրուած սպախաւս աստուածութիւններն իրրեւ իրամանցեալ «ստոյգ գեղար, կը հրատարակէր։ Այս ամենայն թէ շարամիաութիւնն, աստուգի փանքը զանութիւնն է։ Ե՞րբ եւ ուսկին գրեւթ թէ Միխիթարեան Միտաբանութիւնը երկգարեան յարեւանը՝ կրօնակից եղաւքը (Ախնէն եւ Վեն)՝ միտաբն կատարելու համար, «երկաղտման լուրը նամակներ փոխանակած ենք, որք վերջապէս իրական համաձայնութեան մը չեն յանդամ»։ 2եր մըջ Հայրեր, անուանած Մեծ. բաւթկամներուն գիմնու եւ հորցքներու հարկ չկայ, կարծեմ. վաճառ զի Գուր 2գլմէ գրեւթ, թէ 2եր այս լինի՝ գեղարքն անկէ ու նպատակաւոր քաւութիւններ են։ Այս միզի համար նշանակաւթիւն շունեցող կտր թողուեց եւ Պ. օրոշմայաւնին երազն եւս անգեւած երկրորդ խրատակը

տեսնենք. “Երկրուն մը (այս ամենայն տես “Բիւ-
զանդին, Թ. 1498) Բերայի գարեջրատուններէն
միայն մէջ ձեռքը անցաւ Վիեննա Տրատարակուող
գերմանական թերթի մը, հոն Տրատարակուող տեսող
երկու պատմական քննադատական յօդուած մ’ա-
րուն մէջ կ’ուզուէր մատնանիշ ընել թէ Ս. Ղա-
զարու վաղեմն եղածնաւ եւ իւր իսկ Միթթարէ
հիմնաւած եւ Վիեննայի Միթթարեաններուն վաղեմն
եւ անոնց մէջ միայն պահուած եւ Միթթարայ զուտ
եւ սկզբնական ոգին եւ կանոնադրութիւնը: Իսկոյն
կուհեւթիւ թէ այս յօդուածը մեծ իրաւանցում
եւ հաւանական յօդուածներու ծնունդ պիտի տայ,
գիմեցի իմ մէկ բարեկամս(?) որ այս մասին Տրա-
տարակուեցի թերթերէն ինքի գրէի. երկու շաբաթ
վերջ ընդունեցայ Վիեննայի Vaterland կերտ-
կան թերթը (?). Ատտարական լրագրերէն վերջ
փոխադրուեցաւ իտալականներուն: Երբ նոյն իսկ
Վիեննայի թերթերուն մէջ տեսնուեցաւ այս տե-
սակ յօդուածը. Ս. Ղազարու միտքներէն չու-
զեցին այլ եւս լուս. մնալ. եւ իրենց երեսն ի վեր
նետուած հրաւերին չպատասխանէ. և... որեւն,
որոյ պատասխանեցին Վերեայ թէ Չեր “գարե-
ջրատուն մանեւ” խոսքը “ի գարեջրատունի մտաւ,
պետք ենք հասկնալ, Եւրոպայի մէջ հաս-
րըջաւ համար: Բայց մենք կառաւ չենք հասկը-
նար, բառաբանը ալ մէկը: Ի պահանջներ, որ
Չեր այս ինքնազուրկ գրած վերջուցած, չեղեալ
եղելութիւնները, մը — իրեն — եւս Վիեննայի մէջ
զոյցնէ, որպէս իր մենք չափաւոր Չեր անար-
ժան կըլծ անուան գիտնալ վար առնելու, եւ եր-
բայր անգամ մըն ալ այսպիսի անուան բանտար-
կուի. քանզի արժանութիւններ անուան: Մենք V a-
terland լրագրի” օրն երկու անգամ կ’ընդու-
նինք, բայց անոր մէջ Չեր անխիղճ քաւթիւննե-
րուն եւ ոչ նշելու տեսակը, վաղեմն իր երազը միշտ
երազ կը մնայ. — Միայն ասորցմով չի բուսկա-
նանար մեր երազատեա փառքաւոր, Վիեննայի երի-
տասարդ Միթթարեաններուն ալ անպա կը ցու-
ցնեն, անոնց ունն ալ յանցանք մը շարկել ապրով.
“Վիեննայի Միթթարեան Միտքանութեան երի-
տասարդներն ոմանք կատարող հակառակորդներն
եւ Ս. Ղազարու Միթթարեաններուն, ր Բացարձակ
զրպարութիւնն անդին չ’անցնիր պիտի: “Բիւզան-
դին” Գ. որոմանայ լրատուն կարելի եղածին չափ
իւր քաւթ խալթողը Վիեննայի Միթթարեանց
ցոյց ապրով համար, կը կարեն թէ մեզի նախատինք
մը կամ թերութիւն մը կարող պակասութիւն մը
հրապարակ պիտի հանէ. Վիեն. Միթթ. “Գիւր Գա-
նթի (sic) կոչելով, որ “չաղանքի վաղերին հետ
չէին փոխանակած այլց պէս, Ամբի Չեղին եւ ցա-
մեղն, որ “չայւ-Համալիս, տիպաւոր կը կրէք:
Այո, մենք ղիշի իմօնիկայ ենք, յաւել. եւ ղիշի
չայ, Բայց ծակտով ու պարծանք կը խոստովանինք
զայս: Մեր երկոյս երանեալ Միթթար Արաճոր
բանտին պէս” “Ոչ կրճաւ ապրիւ կը զոհեմ, եւ ոչ
ալ աղչա կրճաի”:

14. Կոմունիստ Որբութեան Ընդ. Հայոց ի Գա-
նթի — Ինքնակա կանոնադրութիւն մըն եւ Ընկե-
րութեան կանոնադրութիւն Ընդ. 1899ին հաստատուած
եւ այս տարի աղգ. առաջնորդարանէն վաւերաւ

ցուած է հիմնաւոր եւ Արարիկի քաղաքն եւ
լըշկալքներ, “առանց գաւառանքի խորութեան”
երեսն որք պաշտպանիլ ու գաւառապետիլ, որ
եւ որբանոցի մէ մէջ, Երկու տարի վերջ եթէ
պահեստի գրածն առ նուագ 10 որբ տարեկան
ծախքին հաշուալ բուող հաշուի մը գոյնայ,
կերտնալ Արմաւ Որբանոց պիտի հիմնուի,
հանգիւստի իր մասնաճիւղերով: Անգամներ երկ-
սեա աղալիկներն են. կանայք միայն նուիրաւ
կը նկատուին, ընդհ. Ժողովին մէջ ձայն չունին,
Հարկ չկայ ըսելու թէ հաշուի թերութեան
աղբիւրներն մին եւ նպատակ եւ նուր, որ աղալիկ-
ներ կը սպասուի. Արարիկ քաղաքն եւ օգտակար
ընկերութեան մը որոտող կը մաղթենք — ամեն
եւ բարգաւաճում:

15. Բաւառացի-Ուրբութեան Ընդ. Բաւառացի-Ուրբութեան
— Վերջին տարի արեւմտեան գրական հրատարակին
վրայ յերեսն եկաւ բառեր կոչեցելու անուն վա-
րակուածներու խումբ մը, որ “հայ աղքատ իր-
աւագներն” բանաձեւին պարբերական գրօշին
տակ պատգարաւած” գրական հրատարակն օղողն
իր բարբարի, խալուր կոչեցանքներով, առանց
խնայելու ընթերցողներու լռելիք, տեսնելից
եւ պատկառելու հայ լեզուի հնաւնդ կանոններին:
Այս օրւան օրս ամեն ինքնակա զրբէլ” հայ լեզուն
իւր քանակաւոր խաղաղիկ քարեւոյցն է. օրենս-
գիր չի ծանոթ, օրենք ամենեւին: Ուղարկն պէս
բառեր կը հալով, կը խոսանք բայեր, կը կոչեն
կը չեն բառեր բարբարութիւններ, որ հայաբարբառ
հայերէնաւոր մը լեզու կամ տեսնելով այն Բաւառացի-
Ուրբութեան” աղքատ գրօշին եւ անկանքներ խոչ-
նն զոտ բան չի կրնար ընել: Եթէ ամեն գրող” եւ
կամ աւելի” իւրաքանչիւր թարգմանիչ հայերէն
լեզուն իւր գիտցած օտար լեզուին վայելէ ձեւէ,
մը կ’երթանք, մը կը գիտենք: Թահ եւ բահ ի
մէջ կ’իյնանք ուղից ծանոթալ եւել կամ լոյս
աշխարհ տեսնեն անհար եւ Ցարակոյս չկայ թէ
հայերէն լեզուի մէջ բառ բարբարութիւններ աւել. ոչ թէ
միայն ներքալ, այլ կերպով մը պետք է. սակայն
անշուշտ լեզուին օրոշեալ կանոններուն եւ ոչ թէ
աղբիւրն իւր խնայատարան փշածին համաձայն
եւ կամ որովհետեւ ինքն այնպէս կ’ուզէ: Բաւա-
ռարդիւր” դիւրին արուեստ մը չէ, եւ ոչ ամենուն
արուած “ի փրկութեան” Բարբարութիւն ընող” պետք
է քաւթ փրկեալ գրարար եւ միանգամայն աշխար-
հարար լեզուն, որպէս իր անոնց համաձայն յօրինե
բառ մը, տալ մէջ ոչ գրեթեային, ներքինային,
էրեւելիք, Ընթերցողներու լեզուն են. են. բառե-
րուն նման անպարի եւ ան ճիշդ թերութիւններ
մէջանք կ’ըլլեն, որոք օրտակ թերութիւն կամ օտար,
էրեւելիք են. հարազատ ձեւերէն նախագաւ կը
համարուին ու կը արտածուին: Ամեն լեզու իւր
ճիշդութիւնն ու պարծանք կը ցուցնեն, ի հարկն
քիւլ մ’աւելի կամ նուազ չափով. այսպէս” հայե-
րէն “երկարաւոր” “գերանաւոր”, եւ կամ աւելի
կարճ ու կոկիկ չափ բառեր խաւար” քաղիկային
երկային tremblement de terre բառով կը բացատրէ
Միթթէ կը չունայ, կ’աշխարհով միանգամայն բառով մը
մեր շափ բառին իմաստը քաղաքային համար
բառեր կոչելու. ոչ, ուրեմն ինչն համար մենք մեր

լեզուին հօգույն հակառակ բառաստեղծութիւն, ներում, կ'ուզէի ըսել Բառապշտօնին ընկեր, Ի՞նչ կը նշանակեն Բառապշտօն, Կարօն-բար, Կերբեթի, Ներ(-)կենցաղ, քրտաբորտաշ, համա-
առաջաց-ի՞նչ են. են. ուսմէն խրտաիւրկները, զորոնք գովեն իսկ բացայայտ գառապարտութիւն է, Թող թէ պաշտպանելը, սակայն եւ այնպէս զա-
նոնք պաշտպանողներ ալ կը գտնուին. — Ճաշակի ինգիր... Սլաւիկի հրէշ ցուցանքներ, որպէս զի
լեզուին մէջ մուտ չգտնեն ժամանակաւ եւ գոր-
ծածութեամբ. ամէն ճշմարտասեր եւ ողջամիտ
քննադատ պարտական է գրէի օտտտիկ հարուած-
ներով՝ սոյն շարալուկ կիսամեծ նորելուկ նորածե-
ութիւնը շնչապառ ընել, իր մնայ օր նոյնպէս
խմբաբարպետներն ալ այս Բառապշտօնին հո-
սանքը կասեցնելու համար՝ այնպիսի գրութիւններ
իրենց թերթերուն մէջ չհիւրենակեն, որով գրա-
կան հրապարակին տարագրութեամբ՝ լեզուին կո-
կուցելուն չկարենայ ըլլալ. — խեթ եւ խուժ.

ՎՆՏԻՎ

ՕԳՏՈՎԱՐ ԳԻՏԵԼԻԶՆԵՐ

— Կառնիք Զաւլ՝ Սեւ Զաւլ՝ հեռ Դա-
ցնէլը — Կառնիք-ի՞նչ: Ռուսիոյ Ջրաբաշ-
խական Ընկերութիւնը վերջերս գումարած Ժո-
ղովքին մէջ, վերջիւնէս երկու ծովերուն իրա-
ւուն հետ միացումէն հարաւային Ռուսիոյ խոպան
ու անջրգին տափաստաններու ունենալը մեծա-
մեծ օգուտներն ի նկատի առնելով, որոշեց
ջրանցքով մ'իրարու հետ կապել: Ջրանցքը
պիտի սկսի Մոսկովիանէ եւ պիտի ձգուի մինչեւ
Թագարոնով: Ազախու ծովու Պաւսանդիստը
Երազարտած ջրանցքին խորութեան միջին շախիւ
պիտի ըլլայ 6-75 մետր, լայնութիւնը՝ 25-5
մետր, իսկ երկայնութիւնը՝ 854 կիլոմետր: Ը-
նութեան համար գործածուելի ստակին գու-
մարն իբր 100 միլիոն ռուբլի (400 միլ. Քր.)
կը հաշուի:

— Harry de Windt ամերիկացի աշխար-
հագետը բաւական ժամանակէ ի վեր Նիւ Եորկը՝
Բերկինգի նեղուցի վրայէն օդատեւրութիւն հետ
երկաթուղով միացնելու ծրագրով կը զբաղի,
որուն իրագործման համար թէ՛ Ռուսիոյ աշերու-
թիւնն եւ թէ՛ Ամերիկա իրեն ձեռնառութիւն
կը խոստանան: Սակայն Բուենոսային ծովու մա-
կերեսութիւն վրայ լողացող սառնալեռոնց սպառ-
նացող վտանգներուն առջեւն առնելու համար՝
նեղուցի վրայէն երկաթուղոյ կամուրջ պիտի
չձգուի, այլ ընդծովայն փապուղով Ալեքսան-
թրապոլիսէն՝ Սիպերիոյ հետ պիտի կապուի:
Ամերիկա արդէն այս նպատակաւ ընկերութիւն
մը հաստատուած է:

ՌԻԴԵԼԻԶ

Մեր նախորդ թիւին մէջ իմաստ
խանազարող երկու անախորժ վրիպակ
սարդած է, զոր հոս կ'ուզենք ուղղել, էջ 276
գերմ. քանաստեղծութեան մէջ տող 6րդ
գրուած է... voll Well՝ u. պէտք է ուղ-
ղել vor W.... Յոյնական էջ 296 գաղ.
հեռագրին մէջ 6րդ տող ... à l'instant,
պէտք է ընթերցուի à l'instant.

ՔՐԴԱՅԵՐԱՆ ՏԵՍՈՐԱԲԱՆ

Վիննա, 28 Սեպտեմբեր 1901:

Միացեալ Նահանգաց վկայաբա-
նութեան մէջ ամսոյս 4ին անձ մ'ես
անցաւ... Մակ Կինլէ՝ հասարակապե-
տութեան Նախագահը, Չոկոլոջ անուն լե-
հացի շարաշուք անիշխանականի մը դա-
ւանանութեանը զո՛ր գնաց:

Գահերեցը համամարիկեան ցոյցա-
հանդիսին ներկայ գտնուելու համար
Նիագարայի՝ Բեօֆէլոյ եկած էր: Ձինքը
շրջապատող ժողովրդինէ շատերուն ծնողը
թօթուած ժամանակ, վայելուչ զգեստաւոր-
ուած անձ մ'իրեն կը մօտենայ, եւ ծեռ-
քին մէջ թաշկինակով պատատած աղոր-
ճանակով զնդակի երկու հարուած կու
տայ, որոնցմէ մին ստամոքսն անբուժելի
կը ծակէ: Դաւաճանեալն ամսոյս 14ին կը
վախճանի 57 տարեկան:

Մակ Կինլէ ծնած էր ի Նիլ (Օհիոյ),
1844 Փետր. 26ին: Աննուորական ծա-
ռայութիւնը ընցընելէն ետքը՝ իրաւագի-
տական ուսմանց կը սկսի պարապիլ: 60 ա-
կան թուականին Միացեալ Նահանգաց
քաղաքական պատերազմին մէջ ցոյց
տուած քաջութեամբը շատերուն մտա-
դրութիւնը յիշքն կը գրաւէ: Մակ Կինլէ
առաջին անգամ 1896ին հասարակապե-
տականներէ նախագահ ընտրուեցաւ ընդ-
դէմ՝ ուսմականարականաց ատաճողոր Բրե-
յէնի (60,000 ծայրի մեծամասնութեամբ):
Անցեալ տարի Յոյնիք. 7ին դարձեալ ծայ-
նից մեծամասնութեամբ՝ Միացեալ Նա-
հանգաց գահերեց ընտրուած էր:

Տէրութեան սահմանադրութեան հա-
մաձայն հանգուցելոյն յաճորդեց թէ՛ ողոր